

Nr 71

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande angående fortsatt valutareglering; given Stockholms slott den 5 mars 1965.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed

- 1) begära riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordat;
- 2) inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begärs riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966. För riksdagens yttrande framläggs i anslutning härtill förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid.

Förslag

till

Förordning**om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264)**

Härigenom förordnas att valutaförordningen den 5 juni 1959, som enligt förordning den 21 maj 1964 (nr 267) gäller till och med den 30 juni 1965, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1966.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 mars 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *fortsatt valutareglering* och anför.

Enligt valutalagen kan Kungl. Maj:t på framställning av fullmäktige i riksbanken under vissa förutsättningar förordna om valutareglering i enlighet med närmare bestämmelser i lagen. I allmänhet får sådant förordnande meddelas för högst ett år i sänder och endast efter riksdagens samtycke. Därvid skall även de valutareglrande föreskrifter, som Kungl. Maj:t avser att utfärda, föreläggas riksdagen. Dessa föreskrifter är intagna i valutaförordningen.

Förordnande om valutareglering har senast meddelats för tiden den 1 juli 1964—den 30 juni 1965.

Fullmäktige i riksbanken har i skrivelse den 14 januari 1965 hemställt om fortsatt valutareglering under tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966.

Över riksbanksfullmäktiges framställning har, efter remiss, *yttranden* avgetts av fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska bankföreningen och Svenska sparbanksföreningen.

Gällande bestämmelser

Valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) gäller enligt lag den 5 juni 1959 (nr 262) fr. o. m. den 1 juli 1959 tills vidare. Valutalagen är en fullmaktslag. Den ger sålunda, som jag redan nämnt, Kungl. Maj:t befogenhet att under vissa i lagen angivna förutsättningar förordna om valutareglering.

De närmare förutsättningarna för valutareglering anges i 1 §. Denna

innehåller i första och andra styckena regler för fall av krig och krigsfara. För övriga fall finns bestämmelserna om valutareglering i tredje stycket. Där uppställs som förutsättning för förordnande om valutareglering att ett sådant förordnande bedöms erforderligt för att uppnå det mål, som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet, eller eljest med hänsyn till rikets betalningsförhållanden med utlandet.

Förordnande om valutareglering i andra fall än vid krig eller krigsfara meddelas med riksdagens samtycke efter framställning av riksbanksfullmäktige. Om riksdagens samtycke inte skulle kunna avvaktas utan synnerlig olägenhet, kan Kungl. Maj:t emellertid utan sådant samtycke interimistiskt förordna om valutareglering i viss utsträckning.

När Kungl. Maj:t begär riksdagens samtycke till förordnande om valutareglering, skall även de valutareglernade föreskrifter, som Kungl. Maj:t avser att utfärda med stöd av den begärda fullmakten, föreläggas riksdagen. Huvudbestämmelsen om vad sådana föreskrifter får innehålla finns i sju särskilda punkter i 2 § första stycket.

Sålunda kan till en början föreskrivas att endast riksbanken och annan bank, som riksbanken därtill bemyndigar (valutabank), får driva handel med utländska sedlar och skiljemynt, med växlar, checkar, andra penninganvisningar och fordringar, som innefattar rätt till betalning i utländskt mynt (utländska betalningsmedel och utländska fordringar), liksom med aktier, obligationer och likartade värdepapper, vilka är utfärdade av någon som är bosatt i utlandet (punkt 1).

Vidare kan föreskrivas, att utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper endast i den omfattning och på de villkor Kungl. Maj:t eller — efter Kungl. Maj:ts bemyndigande — riksbanken bestämmer får förvärfvas och föryttras mot vederlag i svenskt mynt (punkt 2). För att tillgodose behovet av utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper kan införas föreskrift om att sådana tillgångar skall erbjudas riksbanken eller valutabank till inlösen mot kontant ersättning i svenskt mynt (punkt 3).

Bestämmelser kan även meddelas om att svenska och utländska betalningsmedel, fordringar och värdepapper inte utan särskilt tillstånd får utföras ur Sverige eller på annat sätt överföras till utlandet eller överlåtas på den som är bosatt i utlandet (punkt 4) samt att sådana tillgångar inte får införas till Sverige utan tillstånd av riksbanken (punkt 5). Dessutom kan föreskrivas att förfogande inte får ske över värdepapper, som införs till Sverige eller som förvaras här för utomlands bosatt person, eller över köpeskilling, som influtit vid försäljning av sådana värdepapper, i vidare mån än Kungl. Maj:t eller — efter Kungl. Maj:ts bemyndigande — riksbanken bestämmer (punkt 6).

Slutligen kan helt allmänt förordnas, att något förfogande i annat hänseende än förut sagts över utländska betalningsmedel, utländska fordringar

och utländska värdepapper inte får ske utan tillstånd av riksbanken på annat sätt än genom föryttring till denna eller till valutabank (punkt 7).

Utan hinder av sådana valutareglerande bestämmelser som jag nu beskrivit kan riksbanken enligt 3 § meddela bankaktiebolag eller annan tillstånd att på villkor, som riksbanken bestämmer, driva den rörelse med utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden, som riksbanken finner behövlig för att tillhandagå allmänheten med medel för reseändamål.

När det anses behövt för tillsyn över efterlevnaden av ett valutareglerande förordnande, kan Kungl. Maj:t enligt 5 § föreskriva skyldighet att förete handelsböcker jämte därtill hörande handlingar, medge polismyndighet, riksbanken eller av denna förordnad tjänsteman rätt att öppna och granska brev och andra försändelser till eller från utlandet samt även i övrigt meddela de föreskrifter, som behövs för att genomföra förordnandet och för att hindra åtgärder vilka är ägnade att uppenbart motverka ändamålet med detta.

För överträdelse av föreskrift, som meddelats med stöd av valutalagen, får enligt 9 § stadgas straff, högst fängelse i två år. Dessutom kan meddelas bestämmelser om förverkande till kronan av betalningsmedel, fordringar eller värdepapper, som brottet avser, eller av vederlag för sådan egendom eller om utgivande av motsvarande värde.

Förordnande om valutareglering enligt de fr. o. m. den 1 juli 1959 gällande bestämmelserna gavs första gången för tiden fr. o. m. samma dag t. o. m. den 30 juni 1960. Därefter har getts förnyade förordnanden, senast för tiden den 1 juli 1964—den 30 juni 1965. Sålunda har Kungl. Maj:t genom förordning den 21 maj 1964 (nr 266) om tillämpning av valutalagen — med riksdagens samtycke — förordnat, att bestämmelserna i 2 § första stycket 1), 2) och 4)—7) samt 5 § 1) och 3) ävensom 9 § samma lag skall äga tillämpning under den angivna tidsperioden. Föreskrifterna om hembudsskyldighet — 2 § första stycket 3) — och om brevkontroll — 5 § 2) — omfattas däremot inte av förordnandet.

De valutareglerande föreskrifter, som Kungl. Maj:t meddelat med stöd av valutalagen, återfinns i valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264). Denna har i enlighet med 1 § tredje stycket valutalagen utfärdats efter riksdagens hörande. Förordningen gällde ursprungligen endast för tiden t. o. m. den 30 juni 1960 men har, likaledes efter riksdagens hörande, tillagts fortsatt giltighet för ett år i sänder, senast för tiden t. o. m. den 30 juni 1965 genom förordning den 21 maj 1964 (nr 267).

Valutaförordningens nuvarande bestämmelser innehåller i stort sett följande.

Efter ett inledande stadgande i 1 §, vari ges vissa grundläggande defini-

tioner, innehåller valutaförordningen i 2 § första stycket en föreskrift, som under riksbankens kontroll lägger all växling mellan utländsk och svensk valuta. Förvärv av utländska betalningsmedel eller fordringar mot vederlag i svenskt mynt eller föryttring av sådana tillgångar får ske endast från respektive till riksbanken eller genom dess förmedling. Från denna föreskrift medges dock vissa undantag i 2 § andra stycket. Riksbanken kan sålunda meddela bankaktiebolag, sparbank och postbanken tillstånd att för egen eller riksbankens räkning driva handel med utländska betalningsmedel och utländska fordringar. Riksbanken får även ge postverket tillstånd att driva den handel med utländska betalningsmedel, som fordras för verkets rörelse med postanvisningar. Vidare kan riksbanken bevilja bank eller annan tillstånd att driva den rörelse med utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden, som riksbanken anser erforderligt för allmänhetens tillhandagående med medel för reseändamål. Bank, som enligt den först återgivna undantagsbestämmelsen erhållit det vidsträcktare tillståndet att driva valutahandel, kallas i förordningen, liksom i valutalagen, valutabank.

Riksbanken äger enligt 3 § första stycket bestämma närmare, i vilken omfattning och på vilka villkor utländska betalningsmedel och utländska fordringar får förvärvas eller föryttras mot vederlag i svenskt mynt. Begränsning får inte ske i omfattningen av valutabanks förvärv från eller föryttring till allmänheten av utländska betalningsmedel eller utländska fordringar, som härrör från eller fordras för löpande betalning.

Efter den nu redovisade grundregeln om valutahandelsmonopol följer i valutaförordningen tre olika avsnitt, innehållande skilda förbud mot att utan riksbankens tillstånd vidta valutadisponerande åtgärder. Dessa förbud gäller numera väsentligen s. k. kapitalbetalningar. För löpande betalningar ges nämligen i ett följande avsnitt bestämmelser om vittgående undantag från de allmänna förbudsreglerna.

I det första av de tre nyssnämnda avsnitten ges ramen av förbud beträffande utströmningen ur landet av de värden, som berörs av valutaregleringen (4 och 5 §§), under det att det andra avsnittet innehåller motsvarande förbud i fråga om den ingående strömmen (6—8 §§). Dessa förbud beträffande utgående respektive ingående betalningsströmmar svarar i stor utsträckning mot varandra. Förbud råder sålunda mot att utan riksbankens tillstånd ut- eller införa andra betalningsmedel än växlar. Resande får emellertid ut- eller införa resevaluta till belopp som riksbanken medger. Utförsel förbudet gäller utan inskränkning även värdepapper, under det att införsel förbud beträffande värdepapper gäller endast i den mån de inte införs genom översändande till riksbanken eller till valutabank.

I avsnittet rörande utgående betalningsströmmar ges, utöver förbud mot konkret utförsel, ett allmänt förbud för den som är bosatt i Sverige (s. k. valutainlämning) att verkställa betalning till eller till förmån för den som

är bosatt i utlandet (s. k. valutautlåning). På motsvarande sätt stadgas i avsnittet rörande ingående betalningsströmmar principiellt förbud för valutainlåning att direkt eller genom annans förmedling ta mot betalning från valutautlåning. Några närmare anvisningar om vad som avses med betalning lämnas inte. Vissa förfaranden anges emellertid uttryckligen som förbjudna. Hit hör överförande av tillgodohavande här i riket till konto eller räkning som förs i utlandet, överlåtelse av betalningsmedel, värdepapper eller fordringsbevis av presentationspappers karaktär till valutautlåning samt valutainlånings inbetalning på eller överföring till konto eller räkning som förs i Sverige till förmån för valutautlåning. I avsnittet om ingående betalningar finns vidare ett förbud för valutainlåning att ikläda sig skuld till valutautlåning, om det inte är fråga om ingående av köpeavtal på inom branschen allmänt tillämpade villkor eller om vidtagande av därmed jämförliga åtgärder.

I det tredje av de förut angivna avsnitten av valutaförordningen (9 och 10 §§) förbjuds valutainlåning att utan riksbankens tillstånd förfoga över innehav av utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden på sådant sätt, att hans innehav av dylika tillgångar minskas. Tillstånd fordras dock inte för föryttring till riksbanken eller till valutabank eller till försäljningsställe för resevaluta. Ett motsvarande förfogandeförbud gäller även beträffande valutainlånings innehav av andra utländska fordringar än banktillgodohavanden liksom hans innehav av utländska värdepapper. För att hindra kringgående av valutaförordningens bestämmelser har vidare stadgats att valutainlåning, som gentemot utlandet äger rätt att kräva betalning eller som gentemot utlandet ådragit sig betalningsskyldighet, inte får medge anstånd med eller uppskjuta betalningen eller träffa avtal om betalning annorledes än med vanliga betalningsmedel, såvitt inte annat följer av handelsbruk. Valutainlåning får inte heller, i syfte att kringgå valutaförordningens bestämmelser, till valutautlåning, med vilken han har gemensamt ekonomiskt intresse, sälja eller av honom köpa varor till annat pris än det som i allmänhet gäller eller i sådant syfte vidta andra liknande åtgärder.

Löpande betalningar har i allmänhet undantagits från valutareglerna. I 10 a § har angetts de betalningar av detta slag, som kan ske utan hinder av de tidigare återgivna förbudsreglerna. Sålunda får valutainlåning genom valutabank och på betalningsväg, som anvisats av riksbanken, såväl verkställa som motta löpande betalning i förhållande till valutautlåning. Med betalning genom valutabank jämföras därvid dels betalning genom avräkning i kontokurantförhållande, under förutsättning att valutainlåningen är bokföringsskyldig och att riksbankens föreskrifter beträffande betalningsväg iakttas, dels betalning med postanvisning. Vidare undantas vissa direkta betalningar mellan valutainlåningar och valutautlåningar från valutareglerna. Sålunda får valutainlåning i Sverige verkställa

betalning till eller till förmån för valutautlåning för arbetsprestation, som denne utfört i Sverige, och vidare i Sverige verkställa betalning till eller till förmån för valutautlåning som gåva eller understöd till denne. Valutainlåning äger dessutom under vistelse utomlands verkställa betalning till valutautlåning för uppehållskostnader utomlands och för inköp för personligt bruk. På motsvarande sätt får valutainlåning under vistelse utomlands ta mot betalning från valutautlåning för arbetsprestation, som betalningsmottagaren utfört utomlands. Vidare får valutainlåning ta mot betalning i Sverige från valutautlåning för dennes uppehållskostnader här och för inköp, som kan antas vara avsedda för köparens personliga bruk.

I en särskild anvisning till 3 och 10 a §§ har närmare angetts vad som i valutaförordningen avses med löpande betalning. Hit hör exempelvis normala likvider vid export och import av varor och tjänster, omkostnader med anledning därav, andra normala betalningar i samband med näringsverksamhet, vissa försäkringsbetalningar, ränta och annan avkastning av kapitaltillgång, normala reseutgifter samt pensioner, understöd och liknande personliga betalningar. I anvisningen har uttryckligen angetts, att betalning i samband med direkt investering, värdepappersöverlåtelse, personlig kapitalöverföring eller annan kapitalbetalning inte anses som löpande betalning. Riksbanken meddelar de närmare föreskrifter, som fordras för att bestämma vad som skall hänföras till löpande betalning.

Till de nu återgivna centrala bestämmelserna har fogats ett stadgande (13 §) om möjlighet för riksbanken att ålägga var och en, som uppehåller sig i Sverige, att deklarerat bl. a. sina utländska betalningsmedel, fordringar och värdepapper samt sina tillgångar och skulder i utlandet. I ett sista avsnitt finns regler om ansvar för överträdelse av valutaförordningens bestämmelser (15—21 §§).

Riksbanksfullmäktiges framställning

Riksbanksfullmäktige hemställer, som jag inledningsvis nämnt, att Kungl. Maj:t måtte med stöd av 1 § tredje stycket valutalagen begära riksdagens samtycke till fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966. Enligt fullmäktige bör valutaregleringen avse samma lagrum i valutalagen, som nu äger tillämpning, nämligen 2 § första stycket 1), 2) och 4)—7) samt 5 § 1) och 3) ävensom 9 §.

I sin skrivelse hänvisar fullmäktige till de allmänna synpunkter på valutaregleringen och frågan om dess förlängning, som redovisas i prop. 1963: 139 (s. 49). Anledning synes alltjämt föreligga att ta valutalagens gällande fullmakter i anspråk för ytterligare ett år och att samtidigt ge valutaförordningen fortsatt giltighet.

Enligt vid skrivelsen fogat protokollsutdrag har herr *Wedén* reserverat sig mot fullmäktiges beslut och ansett att fullmäktige bort överväga en väsentlig uppmjukning av valutaregleringen.

Remissyttrandena

Av remissinstanserna har *fullmäktige i riksgäldskontoret* (majoriteten) samt *Svenska sparbanksföreningen* ej haft något att erinra mot framställningen om fortsatt valutareglering. En reservant i riksgäldsfullmäktige, herr *Östman*, har dock ansett att fullmäktige i sitt yttrande bort framhålla önskvärdheten av en väsentlig uppmjukning av valutaregleringen.

Svenska bankföreningen erinrar om att föreningen tidigare i flera sammanhang framhållit önskvärdheten av att valutaregleringen avskaffas. Någon väsentlig olägenhet härav är enligt föreningens mening inte att befara. Föreningen avstyrker därför den ifrågasatta förlängningen.

Departementschefen

Valutaregleringens författningsmässiga grundval utgörs av 1939 års valutalag, vilken numera gäller tills vidare. Valutalagen är en fullmaktslag, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att under vissa i lagen angivna betingelser utfärda valutareglrande bestämmelser inom vissa i lagen angivna gränser. Under fredsförhållanden får ett sådant förordnande i princip ges endast med riksdagens samtycke och för en tid av högst ett år i sänder. Samtidigt skall riksdagen föreläggas de valutareglrande bestämmelser, som Kungl. Maj:t ämnar utfärda med stöd av den begärda fullmakten. Sedan år 1959 finns dessa bestämmelser i valutaförordningen. Varje gång riksdagen lämnat samtycke till fortsatt valutareglering har valutaförordningen förlängts för motsvarande tid.

Förordnande om valutareglering har med riksdagens samtycke senast meddelats för tiden den 1 juli 1964—den 30 juni 1965. Valutaförordningen gäller för samma tid. Riksbanksfullmäktige har funnit valutareglering behövlig även efter den 30 juni i år och har därför hemställt om fortsatt sådan reglering för tiden t. o. m. den 30 juni 1966. En fortsatt valutareglering har även accepterats av majoriteten i riksgäldsfullmäktige samt av Svenska sparbanksföreningen men avvisats av Svenska bankföreningen som funnit det önskvärt att valutaregleringen avskaffas.

Jag har tidigare år, när frågan om fortsatt valutareglering prövats, redovisat mina synpunkter på behovet av en sådan reglering. Som jag därvid framhållit är mycket stora delar av betalningarna till och från utlandet i praktiken ej underkastade någon begränsning genom valutaregleringen. De

löpande betalningarna är som bekant undantagna från regleringen. I fråga om kapitalrörelserna gäller att ansökningar om direkta investeringar i utlandet har bifallits så gott som undantagslöst under senare år. Förhållandet har varit detsamma beträffande ansökningarna om utländska direkta investeringar i Sverige. Det kan nämnas att under tioårsperioden 1955—1964 tillstånd till direkta investeringar i utlandet lämnats till ett sammanlagt belopp på inemot 3,2 miljarder kr., varav inte mindre än ca 750 milj. kr. under år 1964. Tillstånd till finansiell upplåning utomlands har vidare till mycket betydande belopp lämnats för fartygsbyggen och finansiering av svenska investeringar i utlandet liksom till utländska dotterbolag i Sverige. Under år 1964 har därjämte en väsentlig liberalisering av valutaregleringens tillämpning genomförts i fråga om de kommersiella krediterna.

Valutaregleringen begränsar således för närvarande främst värdepappershandeln över gränserna. I denna funktion utgör den enligt min uppfattning ett väsentligt ekonomiskt-politiskt instrument i den uppsättning av sådana medel, som står samhället till buds för uppnåendet av de allmänt omfattade målen för den ekonomiska politiken. Ett upphävande av valutaregleringen skulle som jag anfört i ett tidigare sammanhang genom kapitalrörelsernas effekt på den interna likviditeten i Sverige kunna avsevärt begränsa möjligheterna att föra en effektiv penningpolitik och därmed en ändamålsenligt utformad allmän stabiliseringspolitik. De skäl, som tidigare motiverade valutaregleringen, är således fortfarande tillämpliga. Riksdagens samtycke bör därför inhämtas till förordnande om valutareglering för ytterligare ett år. I enlighet med riksbanksfullmäktiges förslag bör förordnandet omfatta samma stadganden i valutalagen som för närvarande.

Departementschefens hemställan

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte

1) begära riksdagens samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § tredje stycket valutalagen förordnar, att vad som föreskrives i 2 § första stycket 1), 2) och 4)—7) samt 5 § 1) och 3) ävensom 9 § samma lag skall äga fortsatt tillämpning under tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966;

2) inhämta riksdagens yttrande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till *förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264)*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans Ohlsson